

Wij bespreken thans de preek van Prof. Karl Barth, afgedrukt in „Zwischen den Zeiten“, 9de Jahrgang 1931. Heft 4.

Barth vangt aan met de verzekering, dat deze gelijkenis zoo vol inhoud is, dat zij niet in één preek naar alle zijden verklaard kan worden. Hij heeft een heele reeks preeken van Luther over deze gelijkenis gelezen, maar zelfs bij hem niet den indruk gekregen, dat hij in één preek de gelijkenis meester was geworden.

Zoo acht hij zich verontschuldigd wanneer hij nu niet alles zegt, wat er bij te zeggen valt, maar slechts een gedeelte er van geeft. En dat gedeelte ook nog niet eens geheel:

Van den armen Lazarus en zijn merkwaardige stelling in dit Evangelie-woord, zal hij spreken.

Opm.: 'tIs waar — Gods volk weet er vaak van te getuigen — dat de Schrift rijk is en dat eenmaal vóór den Troon gedachtenis zal zijn van ontzaglijk vele en rijk gevariëerde gevolgen van één enkel tekstwoord. Maar het is ook opmerkelijk — en vermoeiend — dat een woord, dat Jezus sprak in drie minuten en dat duidelijk en scherp predikte — zoo vaak misbruikt wordt om er wat van te zeggen. En als dan de preek allegorisch wordt en men ieder punt apart gaat bepreeken, zoodat er dan van ieder punt weer een stroom te zeggen valt... dan is er gevaar, dat de gelijkenis, zooals Jezus haar sprak, vergeten raakt. Zooals men in de Middeleeuwen vanwege al de heilige boeken den Bijbel niet meer zag, zoo kan men ook door alles wat er van te zeggen is, de gelijkenis, zooals zij bedoeld werd, vergeten. Ik vermoed toch, dat onze Heiland deze gelijkenis niet heeft bedoeld als een bron van leeringen, die er uit te trekken

¹⁾ Hiermee bedoel ik, dat m.i. de officieele stukken zelf de verandering hadden moeten uitspreken; thans wordt ze eerst duidelijk, nu een buitenstaander zich vergist heeft.

zijn, maar dat het een woord was, zooals wij ook in het gewone leven vaak „een woord aan iemand hebben” (2 Kon. 9:5). En zulk een woord willen wij toch liefst in zijn geheel doen gelden. En dat kan óók in een preek.

Jezus waarschuwde hier de geldgierige, in weelde levende Farizeërs, die Hem beschimpten, toen Hij over geldzaken sprak tot Zijn discipelen — en Hij dreigde ze met het vreeselijk lot der Gehenna. En Hij verweet hun, dat zij Mozes en de Profeten, waarop Johannes en Jezus volgden (vs 16), niet wilden hooren. En Hij deelde hun mee, dat Abraham dan ook geen raad meer voor dezulken wist en geen hulp zou bieden aan zulk een „Kind” van hem (vs 25 en 31).

Iedere preek, die dit „woord” laat liggen en een of ander stuk behandelt, door er wat van te zeggen in de ruimte, die maakt Gods Woord hier voor onzen tijd krachteloos. Natuurlijk kunnen er dan vaak nog vele andere woorden Gods toepasselijk worden gezegd en er kan zeer wel vertroosting en vermaning door zulk een preek zijn. 't Kan zelfs wel voorkomen, dat het zóó beter is (wanneer de tekstkeus van deze gelijkenis juist niet gewenscht was voor die gemeente, bijv.). Gelukkig versterkt de Heere Zijn volk door vele Schriftwoorden, zoodat het soms heelemaal niet erg is dat de dominee niet bij zijn tekst blijft, vanwege zijn gebreken.

Maar wat te dragen is met liefde in de prediking, die toch het volle Woord Gods predikt, al is het dan op dat moment naast den tekst — dat wordt zeer gevaarlijk bij de dwaalleer.

Want de dwaalleer zoekt uit het volle Woord Gods (— uit wat God bedoelde —) een paar gezegden en zegt daar ook wat van — precies op de manier van bovengenoemde preeken. De dwaalleer heeft er véél van te zeggen en vaak nog veel meer en vanuit nieuwer gezichtspunten dan de trouwe leeraars.

En dan wordt het leelijk.

De gemeente is er aan gewend, dat er wat en veel van den tekst gezegd wordt — en eischt niet dat de tekst zelve wat „zegt”. De gemeente waakt er dan niet tegen of het Woord dát wel zegt. Zij is tevreden als de prediker er maar wat van zegt. En dan is de dwaalleeraar in het voordeel. Want hij preekt nieuw, frisch, met ijver en met het vuur van iemand, die wat nieuws te vertellen heeft. En de gemeente vindt, dat de dominee er veel heeft uitgehaald, dat hij het Woord meester is, dat hij er wonderveel moois van heeft gemaakt. En dan zijn velen tevreden. Het doet zóó ook geen zeer!

En de dwaalleeraar wijst den prediker vanzelf den weg om telkens nieuwe keuze van onderdeelen te doen, waar hij zijn leer kan inleggen „wat van den tekst zeggende”.

Voor hem die eenmaal de dwaalleer heeft gezien als zoodanig is die bepaalde keuze niet meer onbegrijpelijk.

Zoo is het nu ook voor hen, die Barth kennen heel geen verrassing, dat hij juist de stelling van den armen Lazarus uitkoos om er wat van te zeggen.

Men moet, aldus Barth, den armen Lazarus aanzien als de hoofdpersoon dezer geschiedenis.

Opm.: Bij Jezus waren die Farizeërs de aangesprokenen, en de rijke man was hun beeld. En zijn oordeel in de Gehenna is nu hun lot als zij zich niet hebben bekeerd op dit vreeselijk woord van Jezus.

Waarom acht Barth dan Lazarus de hoofdpersoon? Ja, hij zit met de concrete voorstelling der Gehenna vast. Hij kent wel een Hölle, maar die is hier in dit leven reeds (Römerbrief op Rom. 9:22, 23 en 11:1a, 32). In elk geval heeft hij een geheel andere voorstelling van „de eeuwige pijn” dan de Joden die het zoo hoorden en... dan Jezus, die het daar zoo concreet voorstelde aan zijn hoorders.

En om nu de eigenaardige straf van den rijke te verstaan, zoo zegt hij, moeten we eerst zijn eigenaardige zonde zien in het licht van Lazarus en wanneer dan die Lazarus een vloekende oproerige proletariër is geworden en de rijke een brave burger, die ijvert voor het „wettig gezag” en tegen den proletariër front maakt, dan is uit deze zonde te besluiten tot de straf, dat hij in deze „hel” van zijn eigen gerechtigheid zal blijven en nimmermeer oog zal hebben voor Gods liefde voor den bolsjewiek. (Lees Römerbrief bij Rom. 9:22, 23.)

Dat alles klinkt schrill. In een preek! Maar in het vervolg zal het blijken, dat dit werkelijk „Barth” is en dat dit hem als motto deed kiezen: de arme Lazarus. Het blijkt dan, dat hij er niet omheen redeneert om maar wat te zeggen, maar dat hij geniaal grijpt datgene, dat hij noodig heeft om het te „deuten” (uit te leggen) naar zijn meening.

't Is wel zeer naief om te meenen, dat hier een Gereformeerde prediker bezig is, die nog wat van Kuyper en Bavinck moet leeren. Hij doet allesbehalve denken aan een stumperd in de leer.

Barth begint met de laatste woorden van den tekst. De broeders van den rijken man moesten luisteren naar Mozes en de Profeten.

Wat zullen zij van Mozes en de Profeten hooren? En nu doet Barth uit de gansche Schrift, die een rijkdom van te-hooren-woorden heeft, weer een keuze.

En hij kiest uit den lofzang van Maria: „Zijn barmhartigheid is... van geslacht tot geslacht over degenen die Hem vreezen. Hij heeft een krachtig werk gedaan door Zijn arm: Hij heeft verstrooid de hoogmoedigen in de gedachten hunner harten. Hij heeft machtigen van de tronen afgetrokken en nederigen heeft Hij verhoogd. Hongerigen heeft Hij met goederen vervuld, en rijken heeft Hij ledig weggezonden.”

Dát zullen zij hooren: de broeders van den rijken man. En dát zullen zij leeren: dat dit de weg is, waarin God tot ons komt. Christus heeft dien weg bewandeld: „Hij is nedergedaald in de onderste deelen der aarde”. Hij woont bij degenen, die verslagen van geest zijn.

Christus was iemand, die „in den naam Gods verbannen” en „in den naam des keizers gekruisigd werd”.

Opm.: Voelt ge hier al de typeering van den proletariër als boven, die door de vrome kerk wordt verbannen en door de politie wordt gegrepen?

Wie God zoekt moet bij dien Immanuel zijn, die in ons arme vleesch kwam. Welnu, wie God zoekt, die zoeken Hem bij Lazarus. En wie Hem vond, vond Hem bij Lazarus. En wie aan Lazarus voorbijgaat, die zal God nimmermeer vinden.

Opm. 1. Heusch, dat staat er, blz. 275 en het beteekent blijkens het vervolg: Lazarus is de arme medemens in zijn meest algemeene betekenissen, daaronder niet het minst de vloekende proletariër en de bolsjewiek. Practisch zegt Barth, dat Jezus ons hier heeft gepredikt: Zoek God bij den bolsjewiek. Zeg tot dezen ongelukkige en vijand Gods: broeder (Römerbrief bij Rom. 3:22b). Dáár zult gij God vinden. Buiten de liefde tot den broeder-proletariër zult gij God niet vinden.

Opm. 2. Broeder zegt de Schrift niet van den medemens in het algemeen. Zij verheerlijkt de broederschap van het koninkrijk Gods. De berijming van Psalm 133: „God woont in het algemeen waar liefde woont” is niet juist. Psalm 133 bezingt de broederschap der geloovigen, de liefde onder de broeders in Christus; aldaar gebiedt de Heere den zegen. Lazarus, die voor den rijken man „broeder” heet als kind van Abraham en lid van Gods volk, wordt bij Barth de medemens in 't algemeen.¹⁾ Practisch wordt daarmee de grens tusschen kerk en wereld, die de Schrift aangeeft, weggedoeld. Trouwens, de leer van Barth, dat allen vaten des toorns zijn en dat evenzoo allen vaten des erbarmens zijn... moet dat wel doen. Hoe kan Barth de kerk zien tegenover de wereld, zooals de Schrift dat doet? (Vgl. Römerbrief op Rom. 11:12—15 blz. 390 midden.)

Barth vervolgt:

De rijke man vond daarom God niet, doordat hij Lazarus liet liggen, daarom moest hij in de hel en in de pijn zijn. Dus... laat Lazarus niet liggen! Voor tijd en eeuwigheid hangt voor u alles daarvan af, dat gij dat niet doet. Zie, daar, daar en nergens elders de woning Gods bij de menschen! Dát zullen we van Mozes en de Profeten hooren. Wie is Lazarus? De medemens, die mist wat gij hebt.

Dus de proletariër en de werkeloze die mist wat de gewone burger heeft.

„Wij” burgerstand zijn dus de rijke man. En de proletariër, die naar ons geld verlangt en onbeschaamd daarom vraagt en die aan de deur begint te kloppen en te vloeken... dat is Lazarus, dat is onze broeder in wien we God zullen vinden.

O neen, het gaat hier niet in de eerste plaats om een doen. Dat moogt ge straks óók doen. Maar eerst moet gij iets zien, iets weten, eerst moet gij getroffen worden en wakker worden: gij moet God — met al Zijn gaven in dien broeder voor u zien. En dan mag daaruit uw handelen voortspruiten om te helpen.

Wie is Lazarus? De medemens, die niet beminnelijk is als gij, rijke man. De medemens die niet zoo knap is, de ongeschikte, de vervelende, de onbeholpene. En gij die dit alles hebt, gij zijt de rijke man!

Gij rijke man, zijt een degelijk mensch, ernstig? Lazarus ligt voor uw deur, de medemens, die oppervlakkig en lichtzinnig en onbezonnen is, die altijd weer misstappen doet.

Deze Lazarus is afzichtelijk. Hij staat u tegen? Terecht.

Maar denk er aan: Jezus is nedergedaald „in de onderste deelen der aarde”, tot de zondaren. Zie, de partijganger en schutsheer van dezen Lazarus is God.

Gaat gij dezen medemens voorbij, dan gaat gij God voorbij.

Hier, en alleen maar hier, wacht God op u.

De rijke man, dat is ook degene die rijk is in God. De ware vrome, die door het geloof leeft, die voor God gerechtvaardigd is in het geloof.

Opm. Zie hier de verwarring van den rijken Farizeër, die Jezus bedoelde, met den waren geloovige. Deze man, die écht rijk is in God (Barth bedoelt geen schijnheiligen, maar ernstig meenens de ware gerechtigheid door het geloof, zooals hij dat verstaat) wordt dan in de gelijkenis gezegd „in de pijn” te komen.

De arme Lazarus is daartegenover de man die zegt dat hij niet kan gelooven of ook dat hij niet wil gelooven.

Het kan wel zijn, zegt Barth tot zijn hoorders in de slotkerk in Bonn, dat er hier ook zulke zijn, die er uit liggen met dezulken. Die óók zeggen: ik kan niet of ik wil niet gelooven. Maar hun aanwezigheid hier is toch een teken dat zij wel eens „binnen” geweest zijn, bij God, in het rechte geloof, en nog hopen eenmaal weer „binnen” te zijn.

Opm.: Hier is de piëtistische inslag van Barths preek wel duidelijk. Hij trekt de consequenties van het piëtisme tot in de uiterste lijnen, maar in den grond is hij even „bevindelijk” als alle moderne profeten. Hij is toch de man van het vrome crisis-oogenblik, van de getrooste vertwijfeling — niet van den wandel in het Verbond als bij Abraham.

Welnu, tegenover de hoorders in de kerk staan dan de Lazarussen, de ergerlijke twijfelaars en de nog ergerlijker lieden, die het Woord wederspreken en de meest ergerlijken, die het onverschillig uit den weg loopen.

't Kan zijn, dat zij het schild opheffen tegen het geloof, zooals in Rusland de groote beweging der goddeloozen, die zij gaarne ook naar Duitschland zouden overbrengen. Men krijgt niet den indruk, zegt Barth, dat de Katholieke en Protestantsche Christenheid over het algemeen ook in dezen armen man „Lazarus” heeft aanschouwd.

Wat heeft dat voor zin om tegen dezen Lazarus front te maken (blz. 279).

De rijke man moet iets anders doen! Is Lazarus niet zijn broeder? werkelijk zijn arme broeder, die uitermate hatelijk is. En juist daarin zoo arm! En is God niet de God der armen? Kunnen wij dan zoo rijk zijn in God en Lazarus gaan bevechten?

Zullen we niet beter doen met zijn nood te zien en dezen Lazarus broeder te noemen en hem te zeggen, dat zijn nood onze nood is.

Hoe vreeselijk als wij rijk zijn in God en niet solidair willen worden met de goddelooze ellende van broeder Lazarus voor onze deur. God is toch de God der armen?

God trekt daarom juist partij voor dezen Lazarus.

En voor de kerk, voor den rijken man, voor de Europeesche Christenheid komt er alles op aan, of zij zich zullen solidair weten in algemeene ellende met dezen Lazarus. Zij zullen hem niet verheerlijken, niet óók Bolsjewiek worden vol hoop op de toekomst. Luther verstond onder Lazarus' ziekte de syphilis! Laat hem zoo.

Alléen slecht is hij.

Maar dat is juist Gods object van liefde.

Opm.: Hier wordt God de God der goddeloozen. Lees Römerbrief blz. 378. Christus kuste den Groszquisitor (in Dostojewski's boek), op zijn bloedlozen lastermund, dat was Zijn enig antwoord op de meest duivelsche lastering tegen God.

Christus is nedergedaald onder de boosdoeners. Hij stierf aan een galg. Daarom is Lazarus juist Gods vriend.

Daarom kan de rijke man alleen tezamen met Lazarus, als broeder van Lazarus zalig worden.

Opm.: Dat wil zeggen: de kerk kan alleen zalig worden als zij de sowjetsellende broederlijk als de hare erkent en den bond van goddeloozen ziet als verbond van Lazarussen wier partij God kiest, omdat Hij goddeloozen rechtvaardigt.

Opm.: Houd goed vast, dat Barth leert, dat Ezau evengoed als Jakob „uitverkoren” was en „vat des erbarmens”.

Waarom kiest God voor Lazarus?

Omdat wij allen tot zondaren van God zijn en dus in dezen Lazarus de mensch veel meer echt en waar is dan in den rijken man. Neen Lazarus verdient ook niets, maar hij is zuiverder type van den naalsten mensch, die als zoodanig het voorwerp is van Gods liefde (blz. 281).

Wordt het dan niet de hoogste tijd voor de Christenen om in Lazarus de gestalte van Christus te erkennen? Buiten Christus, den gekruisigde, die niets wilde zijn voor God, dan de naakte mensch... is er immers geen heil.

Opm.: Van dat geloof zong nog pas Roel Houwink in Opwaartsche Wegen (Aug. 1931) zijn Strophen:

„Gij, Satan, tel uw blinkend geld!
ik heb mijn zaak op niets gesteld;

Ten laatste: Lazarus had zijn medemenschen noodig. Hij wacht op ze. En dat is geen deugd, maar toch heeft hij daarmee iets voor bij God boven den rijke, die niet op z'n medemenschen wacht en niet op hun deur staat te kloppen. Juist dat vragen en zoeken en wachten, juist die aanval op de medemenschen om iets van hen te ontvangen